

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
СЕМЕНОГ Олени Миколаївни про дисертацію
ІЛЬЄНКА Андрія Васильовича
«Формування мовної свідомості майбутніх державних службовців
у процесі фахової підготовки»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі 01 Освіта
зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Аналіз дисертаційної роботи та наукових публікацій Ільєнка Андрія Васильовича дає підстави сформулювати узагальнені висновки щодо актуальності обраної теми, обґрунтованості й достовірності наукових положень, наукової новизни, теоретичного і практичного значення одержаних результатів, повноти їх викладу в публікаціях, відповідності структури та змісту дисертації встановленим вимогам, дотримання принципів академічної доброчесності, а також висловити окремі дискусійні міркування і зауваження.

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок із науковими програмами

Актуальність теми дисертаційної роботи зумовлена об'єктивною суспільною потребою у фаховій підготовці державних службовців, які не лише вільно й нормативно послуговуються українською мовою, а й усвідомлюють її державотворчу, консолідаційну, ідентифікаційну та безпекову роль. В умовах утвердження української національної ідентичності, протидії збройній та інформаційній агресії, зміцнення демократичних інституцій і підвищення вимог до якості публічного управління державна мова постає не тільки обов'язковим засобом виконання посадових повноважень, а й стратегічним ресурсом суспільної згуртованості, інформаційної стійкості, реалізації державної політики та формування довіри громадян до органів влади.

Особливої значущості досліджувана проблема набуває з огляду на комунікативну природу професійної діяльності державного службовця. Представники державної служби постійно взаємодіють із громадянами, територіальними громадами, громадськими об'єднаннями, медіа та іншими соціальними інституціями, готують офіційні документи, надають адміністративні послуги, здійснюють публічну комунікацію й роз'яснюють зміст управлінських рішень. Відтак точність, нормативність, зрозумілість, етичність і доступність професійного мовлення безпосередньо впливають на ефективність управлінської діяльності, якість сервісної взаємодії, публічну підзвітність та авторитет державних інституцій. Цілком слушно дисертант наголошує, що комунікація є стратегічною функцією держави, а слово посадовця – засобом реалізації професійних повноважень і налагодження конструктивної взаємодії влади та суспільства.

Показово, що в дисертації мовна свідомість не звужується до знання мовних норм або сформованості окремих мовленнєвих умінь. Автор розглядає мовну свідомість державного службовця як складне особистісно-професійне утворення, що передбачає усвідомлення соціокультурної та державницької цінності української мови, відповідальний вибір мовних і комунікативних стратегій, дотримання професійно-етичних норм мовної поведінки, рефлексію власного мовленнєвого досвіду та готовність до постійного самовдосконалення. За такого підходу мова постає не лише предметом засвоєння, а дієвим інструментом державотворення, професійної взаємодії та формування публічної репутації державного службовця.

Своєчасність дослідження посилюється потребою вдосконалення змісту фахової підготовки майбутніх державних службовців. Проаналізувавши наукові джерела, нормативно-правові документи та освітні програми, автор дійшов висновку, що у вищій школі переважно навчають норм української літературної мови і професійної термінології та розвивають комунікативну компетентність. Однак цього недостатньо, щоб сформувати ціннісно-світоглядне ставлення до державної мови, виховати особисту відповідальність за професійну комунікацію, навчити протистояти маніпулятивному впливу, аналізувати власну мовну поведінку й гідно репрезентувати державу в публічному просторі.

Важливою є спрямованість дисертації на подолання розриву між нормативно визначеною вимогою володіння державною мовою та внутрішньою готовністю майбутнього фахівця використовувати її як засіб професійної діяльності, громадянської самоідентифікації та відповідальної взаємодії із суспільством. У зв'язку із цим наукового обґрунтування потребують сутність і структура мовної свідомості майбутнього державного службовця, показники та рівні її сформованості, змістове й технологічне забезпечення освітнього процесу, а також педагогічна модель, спрямована на цілісний розвиток мовно-професійного, комунікативного та світоглядно-поведінкового складників досліджуваного утворення.

Запропонований автором підхід до розв'язання окресленої проблеми полягає в розробленні, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці моделі формування мовної свідомості майбутніх державних службовців у процесі фахової підготовки. Такий підхід відповідає сучасним орієнтирам професійної освіти, положенням законодавства України щодо функціонування державної мови та організації державної служби, а також суспільній потребі у формуванні фахівця, який усвідомлює мовну відповідальність як невід'ємний складник професійної культури, етики публічної служби та громадянської позиції.

Актуальність дослідження підтверджується також безпосереднім зв'язком із науково-дослідними темами кафедри психології та педагогіки ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» «Теоретичні та методичні засади моделювання компетентнісної професійної освіти у контексті євроінтеграції» (номер державної реєстрації 0117U000784) і «Теоретико-методологічні засади професійного становлення фахівця в інноваційному соціокультурному

просторі» (номер державної реєстрації 0122U200059). Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» (протокол № 11 від 20 грудня 2022 року).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації

Дисертація характеризується належним рівнем наукової обґрунтованості одержаних результатів. Автор коректно визначив мету, завдання, об'єкт, предмет і гіпотезу дослідження, забезпечив логічну узгодженість його теоретичного та експериментального складників. Поставлені завдання послідовно відображено у структурі роботи, а висновки до розділів і загальні висновки співвіднесено з результатами наукового пошуку.

Методологія роботи відображає міждисциплінарний характер проблеми та поєднує положення філософії, психології, педагогіки, соціології, лінгвістики, політології, теорії професійної освіти й публічного управління. На нашу думку, саме такий міждисциплінарний підхід дав авторові змогу розглянути мовну свідомість одночасно як внутрішню ціннісно-смыслову установку, складник професійної ідентичності та регулятор мовної поведінки державного службовця у публічній сфері.

Обґрунтованість наукових положень забезпечено опрацюванням 217 джерел (31 - іноземними мовами), аналізом законодавчих і нормативно-правових документів, освітніх програм та практики професійної підготовки державних службовців. Дисертант виявляє належну дослідницьку культуру: зіставляє наукові позиції, уточнює поняттєві межі, формулює авторські узагальнення, послідовно переходить від теоретичного аналізу до педагогічного моделювання й експериментальної перевірки.

Для розв'язання поставлених завдань у дисертації застосовано комплекс взаємодоповнювальних методів: аналіз, узагальнення й систематизацію; анкетування, бесіди, тестування, спостереження та самоспостереження; пілотний і педагогічний експерименти; графічне представлення даних та математико-статистичне опрацювання результатів. Добір методів загалом відповідає меті й завданням дослідження та дає змогу простежити динаміку мовно-професійного, комунікативного і світоглядно-поведінкового складників мовної свідомості.

На основі адаптованих методик та авторських розробок сформовано діагностичний комплекс для визначення високого, середнього і низького рівнів мовної свідомості. Дослідно-експериментальна робота тривала впродовж 2021–2025 рр. на базі ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» та Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»; участь узяли 102 здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та 15 викладачів; експериментальна група налічувала 53 студенти, контрольна – 49.

Переконливість висновків посилюється їх узгодженістю з теоретичними положеннями, даними констатувального і контрольного етапів експерименту, результатами кількісного та якісного аналізу.

Загалом дослідження вирізняється послідовністю наукового пошуку, аргументованістю авторських узагальнень і належним рівнем методологічної культури.

3. Наукова новизна та достовірність результатів

Аналіз дисертаційної роботи дає підстави стверджувати, що Андрій Васильович Ільєнко здійснив комплексне дослідження проблеми формування мовної свідомості майбутніх державних службовців у процесі фахової підготовки. На підставі міждисциплінарного аналізу філософських, психологічних, педагогічних, соціологічних, лінгвістичних і політологічних джерел, законодавчих та нормативно-правових документів із питань державної мови й державної служби, вітчизняного і зарубіжного досвіду підготовки державних службовців обґрунтовано **теоретичні засади досліджуваного процесу**.

До найбільш вагомих наукових здобутків, безперечно, належить уперше розроблені, теоретично обґрунтована й експериментально перевірена **модель формування мовної свідомості** майбутніх державних службовців у процесі фахової підготовки. Модель охоплює взаємопов'язані концептуальний, змістово-процесуальний і діагностико-результативний блоки та спрямована на цілісний розвиток мовно-професійної, комунікативної і світоглядно-поведінкової складників мовної свідомості майбутніх державних службовців.

Методологічну основу моделі становить взаємодія аксіологічного, культурологічного, когнітивно-комунікативного, діяльнісного й особистісно орієнтованого підходів; їх поєднання забезпечує перехід до усвідомленої мовної поведінки, відповідального професійного вибору та рефлексивного самовдосконалення.

Науково значущою є визначена система спеціальних принципів формування мовної свідомості майбутніх державних службовців: державності, правової легітимності, комунікативної доцільності, мовленнєвої культури, особистої відповідальності, міжкультурної толерантності та безперервного мовленнєвого вдосконалення. Така сукупність надає моделі виразної ціннісної, правової, культурної, професійно-комунікативної та особистісної спрямованості.

Уточнено й конкретизовано **поняттєво-категорійний апарат** дослідження, зокрема зміст понять «мовна свідомість державного службовця», «мовно-професійна компетентність», «комунікативна компетентність державного службовця», «сформованість мовної свідомості майбутнього державного службовця». Особливої уваги заслуговує авторське трактування мовної свідомості як інтегративного особистісно-професійного утворення, що виявляється в мовному виборі, характері професійної комунікації, відповідальності за мовну поведінку та здатності гідно репрезентувати державу в публічному просторі.

Обґрунтовано структуру мовної свідомості майбутнього державного службовця, що охоплює мовно-професійну й комунікативну компетентності та світоглядно-поведінковий компонент; визначено їхні змістові характеристики й показники, схарактеризовано високий, середній і низький рівні сформованості досліджуваного утворення.

Удосконалено зміст, форми й методи фахової підготовки через оновлення змісту освітніх компонентів, упровадження спецкурсу «Формування мовної компетентності майбутнього державного службовця», залучення здобувачів освіти до аналізу мовної політики, створення професійних текстів і мовних мініпроектів, моделювання комунікативних ситуацій, тренінгів із публічного мовлення, дослідження мовного середовища та рефлексивних практик. Подальшого розвитку набули наукові уявлення про сутність, структуру, показники й рівні мовної свідомості майбутніх державних службовців, а також діагностичний інструментарій її оцінювання.

Достовірність результатів забезпечується логікою побудови дослідження, послідовним переходом від теоретичного аналізу до експериментальної перевірки, використанням комплексу методів, тривалістю дослідно-експериментальної роботи та кількісним і якісним аналізом одержаних даних. В експериментальній групі частка здобувачів із високим рівнем сформованості мовної свідомості зросла з 20,8 % до 50,9 %, а з низьким рівнем зменшилася з 28,3 % до 5,7 %. У контрольній групі позитивні зміни були менш виразними. Застосування критерію Пірсона χ^2 дало авторів підстави констатувати статистично значущі відмінності між отриманими показниками.

Отже, найбільш суттєві наукові результати дослідження полягають у теоретичному обґрунтуванні процесу формування мовної свідомості майбутніх державних службовців, розробленні й експериментальній перевірці відповідної педагогічної моделі, конкретизації поняттєво-категорійного апарату, визначенні структури, показників і рівнів досліджуваного утворення, а також удосконаленні змістового та навчально-методичного забезпечення фахової підготовки. Наукова новизна роботи виявляється також у концептуальному переосмисленні мовної підготовки майбутнього державного службовця: від засвоєння мовних норм - до формування мовної відповідальності, професійної ідентичності та здатності творити якісно новий дискурс публічної діяльності.

4. Значущість отриманих результатів для науки і практичного використання

Теоретичне значення рецензованого дослідження полягає в поглибленні наукових уявлень про мовну свідомість як інтегративне особистісно-професійне утворення майбутнього державного службовця та про педагогічні засади її формування у процесі фахової підготовки. Робота розширює теорію професійної освіти положеннями щодо взаємозв'язку мовної, комунікативної,

ціннісно-світоглядної та поведінкової вимірів професійного становлення фахівця публічного управління.

Результати дослідження дають підстави розглядати мовну свідомість як внутрішню основу відповідальної мовної поведінки, професійної репутації та мовного лідерства в публічній сфері. Цінним є те, що авторська концепція поєднує нормативний, комунікативний, державницький та рефлексивний аспекти підготовки, утверджуючи мову як ресурс ефективної взаємодії влади й громади.

Практична цінність одержаних результатів полягає в розробленні та впровадженні моделі формування мовної свідомості майбутніх державних службовців, яка може бути покладена в основу вдосконалення освітніх програм за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». Автором суттєво оновлено зміст освітніх компонентів «Українська мова за професійним спрямуванням», «Теорія і практика правозастосування», «Соціологія», «Стратегічне управління», «Комунікативне управління», розроблено програму та навчально-методичне забезпечення спецкурсу «Формування мовної компетентності майбутнього державного службовця».

Навчально-методичний ресурс охоплює діагностичний інструментарій, систему когнітивно-аналітичних, інтерактивних, проєктних і рефлексивних завдань, професійно орієнтовані кейси та матеріали для формування навичок публічної комунікації. Прикметною рисою запропонованих матеріалів є їх наближеність до реальних умов професійної діяльності.

Формувальна робота передбачала аналіз офіційних документів і комунікації органів публічної влади, моделювання професійних, конфліктних і кризових комунікативних ситуацій, проведення тренінгів із публічного мовлення, створення професійних текстів, розроблення мовних мініпроєктів та інформаційно-просвітницьких ініціатив, дослідження публічного мовного середовища. Така організація освітньої діяльності, на нашу думку, не лише забезпечує поєднання мовної підготовки з практикою публічно-управлінської взаємодії, а й сприяє трансформації ролі мови: з об'єкта навчання вона перетворюється на дієвий інструмент професійної комунікації, державотворення та відповідальної взаємодії із суспільством.

Основні положення та результати дослідження впроваджено в освітній процес ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», Університету митної справи та фінансів, Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова, Національного технічного університету «Дніпровська політехніка», що підтверджено відповідними довідками. Розроблені матеріали можуть бути використані під час оновлення освітніх програм, підготовки навчальних і навчально-методичних видань, розроблення спецкурсів та тренінгових програм для студентів, магістрантів і аспірантів, у системі професійного навчання, підвищення кваліфікації й перепідготовки державних службовців, а також у їхній самоосвітній діяльності.

Отже, результати дослідження мають виразне прикладне спрямування та створюють передумови для вдосконалення мовно-комунікативної підготовки фахівців у сфері публічного управління та адміністрування.

5. Повнота викладу основних результатів дисертаційної роботи в наукових фахових виданнях

Аналіз дисертаційної роботи та наукових праць Андрія Васильовича Ільєнка дають підстави зробити висновок, що публікації відображають основний зміст і положення дисертації, її наукову новизну, результати теоретичного пошуку й дослідно-експериментальної роботи.

За темою дисертації автор має 12 публікацій, із яких 5 статей опубліковано в наукових фахових виданнях України, 7 статей і тез доповідей - у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій. Одна стаття підготовлена у співавторстві з О. Резван; особистий внесок здобувача визначено. Тематика публікацій послідовно відображає логіку дослідження: від осмислення мовної свідомості державного службовця як категорії професійності й аналізу фахової підготовки – до структуру досліджуваного утворення, моделі формування мовної свідомості, діагностичного інструментарію та результатів експерименту.

Основні положення та результати дослідження апробовано на одинадцяти міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях упродовж 2022–2026 рр. Результати й висновки дослідження обговорювалися на методологічному онлайн-семінарі молодих дослідників, засіданнях кафедри психології та педагогіки, щорічних звітних науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля». Кількість, зміст і спрямованість опублікованих праць засвідчують достатню повноту висвітлення основних наукових положень та висновків дисертаційної роботи.

6. Відповідність структури та змісту дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота загальним обсягом 286 сторінок, із яких 174 сторінки становить основний текст, має логічну й завершену структуру та містить анотації українською та англійською мовами, вступ, два розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел і додатки. Список використаних джерел налічує 217 найменувань, із них 31 – іноземними мовами. Результати унаочнено у 18 таблицях і 3 рисунках.

Композиційна побудова дисертації є виваженою та забезпечує послідовне розгортання авторського задуму: від теоретичного осмислення проблеми до моделювання, експериментальної перевірки й узагальнення одержаних результатів. Зміст розділів і підрозділів узгоджено з метою, об'єктом, предметом, гіпотезою та завданнями дослідження.

У **вступі** аргументовано актуальність теми, визначено її зв'язок із науковими програмами, планами й темами; окреслено суперечності, сформульовано об'єкт, предмет, мету, гіпотезу та завдання. Подано теоретико-методологічну основу і комплекс методів дослідження, схарактеризовано експериментальну базу, розкрито наукову новизну й практичне значення

одержаних результатів, наведено відомості про їх упровадження, апробацію та висвітлення в публікаціях.

Перший розділ має аналітико-концептуальний характер і спрямований на теоретичне обґрунтування процесу формування мовної свідомості майбутніх державних службовців (*перше завдання*). Автор розкриває сутність мовної свідомості, аналізує психологічні й психолінгвістичні механізми її формування, простежує взаємозв'язки із поняттями мовної картини світу, мовної особистості, мовної ідентичності, мовної стійкості, мовної культури та комунікативної компетентності, визначає професійну специфіку мовної свідомості державного службовця, а також досліджує потенціал освітніх програм підготовки фахівців із публічного управління та адміністрування.

Дисертант демонструє належну наукову обізнаність у теоретичних підходах, концепціях та науковими працями з досліджуваної проблеми. Виклад не обмежено реферативним представленням наукових позицій: автор зіставляє суміжні поняття, виявляє їхні змістові зв'язки й відмінності, формулює власні коментарі й узагальнення.

Аргументованість авторських коментарів та узагальнень посилюється системним зверненням до наукових джерел. Це дало авторові змогу розглянути *мовну свідомість державного службовця* як комплексне особистісно-професійне утворення, що поєднує мовні знання й уміння, комунікативну спроможність, ціннісне ставлення до державної мови, громадянську ідентичність та відповідальну мовну поведінку.

Проведений аналіз освітніх програм підготовки фахівців за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» магістерського рівня та шести бакалаврських освітніх програм дав авторові підстави констатувати, що проблема формування мовної свідомості представлена в них переважно опосередковано, через програмні результати навчання, мовно-комунікативні компетентності та зміст окремих освітніх компонентів. Виявлена недостатня системність інтеграції мовно-комунікативного й гуманітарно-ціннісного складників підтвердила необхідність розроблення моделі формування мовної свідомості майбутніх державних службовців.

Другий розділ має прикладний і експериментальний характер. У підрозділі 2.1 здійснено компонентно-структурний аналіз досліджуваного феномена: виокремлено й обґрунтовано мовно-професійну та комунікативну компетентності, світоглядно-поведінковий компонент, визначено їхні показники, схарактеризовано високий, середній і низький рівні сформованості мовної свідомості майбутніх державних службовців. У такий спосіб розв'язано *друге завдання* дослідження.

У підрозділі 2.2 розроблено й теоретично обґрунтовано модель формування мовної свідомості майбутніх державних службовців у процесі фахової підготовки. Позитивної оцінки заслуговують узгодженість мети моделі, аргументованість обраних методологічних підходів та принципів, відповідність оновленого змісту освітніх компонентів, форм і методів педагогічної взаємодії визначеним складникам мовної свідомості, а також

наявність діагностичного інструментарію та чітко окресленого очікуваного результату. Зміст підрозділу відповідає **третьому завданню** дисертації.

Організацію та практичну реалізацію моделі висвітлено в підрозділах 2.3 і 2.4. Автор розкриває етапи педагогічного експерименту, зміст формувальної роботи, напрями оновлення навчальних дисциплін, особливості впровадження спецкурсу, застосування когнітивно-аналітичних, інтерактивних, проєктних, симуляційних і рефлексивних методів.

Отже, **четверте завдання** дослідження загалом розв'язане. Сильною стороною формувальної роботи є її професійна спрямованість і наближеність до реальних умов діяльності державного службовця. Підготовку здобувачів пов'язано зі змістом і процедурою іспиту на рівень володіння державною мовою, аналізом офіційних документів і публічного мовлення, моделюванням професійних комунікативних ситуацій, тренінгами публічного мовлення, мовними мініпроєктами та дослідженням публічного мовного середовища.

П'яте завдання реалізовано через розроблення комплексу навчально-методичного забезпечення, що охоплює діагностичний інструментарій, когнітивно-аналітичні, інтерактивні й рефлексивні вправи, професійно орієнтовані кейси, матеріали для переказу та аудіювання, пілотажний опитувальник і робочу програму спецкурсу. Прикметною рисою авторського навчально-методичного ресурсу є його рефлексивна спрямованість; ведення щоденника мовної поведінки, підготовка мовного автопортрета, самооцінювання мовної етики, аналіз власного публічного виступу та одержання зворотного зв'язку сприяють переходу від формального засвоєння мовних норм до усвідомлення здобувачами власної мовної позиції та професійно-комунікативної відповідальності.

На особливу вагу заслуговують додатки, які не лише ілюструють перебіг експериментальної роботи, а й становлять цілісний діагностичний і навчально-методичний ресурс. Практична наповненість додатків конкретизує зміст формувального етапу експерименту, підвищує відтворюваність запропонованої моделі та створює можливості для адаптації розроблених матеріалів у професійній підготовці й підвищенні кваліфікації фахівців публічного управління.

Зміст теоретичної та експериментальної частин взаємопов'язаний, поставлені завдання послідовно розв'язано, а одержані результати узагальнено у висновках. У цілому структура дисертації є цілісною, внутрішньо узгодженою та адекватною меті й завданням дослідження.

7. Відповідність дисертації встановленим вимогам та дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності

Дисертація Ільєнка Андрія Васильовича є завершеною самостійною кваліфікаційною науковою працею. Її зміст, структура, обсяг, характер представлення наукової новизни, практичного значення та результатів апробації загалом відповідають установленим нормативним вимогам щодо дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Аналіз дисертаційної роботи та наукових публікацій здобувача дає підстави констатувати дотримання принципів академічної доброчесності. Використані в дисертації наукові ідеї, положення, результати й тексти інших авторів супроводжуються відповідними покликаннями на джерела. Особистий внесок здобувача у працю, підготовлену у співавторстві, визначено.

Під час ознайомлення з поданими матеріалами ознак некоректного використання результатів інших дослідників, фабрикації або фальсифікації даних не встановлено. Основні наукові результати й висновки подано як авторські та належним чином співвіднесено з попередніми науковими напрацюваннями.

8. Дискусійні положення і зауваження щодо змісту дисертації

Високо оцінюючи актуальність, наукову новизну, теоретичне і практичне значення виконаного дослідження, вважаємо за доцільне висловити окремі дискусійні міркування та зауваження, спрямовані на уточнення й поглиблення авторських положень.

1. Запропоноване в дисертації визначення мовної свідомості майбутнього державного службовця охоплює мовно-професійну і комунікативну компетентності, мовну ідентичність, ціннісне ставлення до державної мови та відповідну мовну поведінку. Водночас у роботі поряд із поняттям «мовна свідомість» використовуються суміжні поняття «мовна особистість», «мовна компетентність», «мовно-професійна компетентність». На нашу думку, доцільно було б виразніше розмежувати їхній зміст і функції в авторській концепції, а також конкретизувати авторське розуміння формулювання «користуватися державною мовою на рівні її носія».

2. Дискусійним видається поєднання у структурі досліджуваного феномена складників, дещо відмінних за своїм поняттєвим статусом: мовно-професійної і комунікативної компетентностей та світоглядно-поведінкового компонента. Потребує додаткового пояснення функціональний статус названих складників: чи розглядаються компетентності як структурні компоненти мовної свідомості, засоби її формування або практичні вияви сформованості цього особистісно-професійного утворення.

3. Окремого пояснення потребує визначення показників сформованості світоглядно-поведінкового компонента, серед яких автор називає свідомий вибір української мови у приватному спілкуванні, мовну активність у соціальних мережах та участь у заходах із популяризації української мови. Було б доцільно чіткіше окреслити співвідношення професійно-публічної та приватної мовної поведінки майбутнього державного службовця, а також розкрити способи мінімізації впливу соціально бажаних відповідей під час діагностування відповідних показників.

4. Позитивно оцінюючи змістове наповнення розробленої моделі, зауважимо, що в її змістово-процесуальному блоці варто було б виразніше представити взаємозв'язок між складниками мовної свідомості, змістом

освітніх компонентів, формами і методами педагогічної взаємодії та засобами діагностування одержаних результатів. Додаткового пояснення потребує також назва спецкурсу «Формування мовної компетентності майбутнього державного службовця», яка є вужчою порівняно із загальною метою моделі – формування мовної свідомості.

5. У дисертації зазначено, що до експериментальної роботи було залучено здобувачів спеціальностей 281 «Публічне управління та адміністрування» і 073 «Менеджмент». Водночас кількісний розподіл учасників за спеціальностями й закладами освіти у складі експериментальної та контрольної груп недостатньо деталізовано. У зв'язку із цим доцільно пояснити підстави залучення студентів спеціальності 073 «Менеджмент» до дослідження, орієнтованого на підготовку майбутніх державних службовців, а також окреслити межі поширення одержаних результатів.

Висловлені зауваження і побажання мають переважно дискусійний і рекомендаційний характер, не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи, її теоретичного та практичного значення та можуть слугувати орієнтирами для подальшого поглиблення досліджуваної проблеми.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертаційна робота Ільєнка Андрія Васильовича «Формування мовної свідомості майбутніх державних службовців у процесі фахової підготовки» є самостійною завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій запропоновано розв'язання актуального науково-прикладного завдання професійної освіти щодо теоретичного обґрунтування, розроблення та експериментальної перевірки моделі формування мовної свідомості майбутніх державних службовців у процесі фахової підготовки.

Дисертація характеризується актуальністю теми, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням, належною обґрунтованістю та достовірністю одержаних результатів. Основні наукові положення і висновки достатньо повно висвітлено в публікаціях здобувача та апробовано на науково-практичних конференціях різних рівнів. Результати мають практичну цінність для вдосконалення підготовки фахівців із публічного управління та адміністрування, розроблення навчально-методичного забезпечення й організації підвищення кваліфікації державних службовців.

За рівнем виконання, змістом, структурою, обсягом, науковою новизною, обґрунтованістю одержаних результатів дисертаційна робота Ільєнка Андрія Васильовича «Формування мовної свідомості майбутніх держслужбовців у процесі фахової підготовки» відповідає Вимогам до оформлення дисертацій, що затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 №40 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.); п. 10 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою

Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 №167, Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами, внесеними відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року № 341).

Ільєнко Андрій Васильович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка

Олена СЕМЕНОГ

Підпис доктора педагогічних наук, професора, професора кафедри педагогіки Олени СЕМЕНОГ засвідчую

В. о. ректора
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка

Юрій ШТИКА

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 20:19:32 01.08.2026

Назва файлу з підписом: Vidgyk_oponenta_Semenog.pdf.p7s
Розмір файлу з підписом: 6.1 МБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: Vidgyk_oponenta_Semenog.pdf
Розмір файлу без підпису: 6.1 МБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: СЕМЕНОГ ОЛЕНА МИКОЛАЇВНА
П.І.Б.: СЕМЕНОГ ОЛЕНА МИКОЛАЇВНА
Країна: Україна
РНОКПП: 2304419908
Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 20:19:29 01.08.2026
Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер: 5E984D526F82F38F04000000AEC929013BA93207
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Удосконалений
Тип контейнера: Підпис та дані в одному файлі (CAAdES enveloped)
Формат підпису: З повними даними ЦСК для перевірки (CAAdES-X Long)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2026.07.08 13:00